

Використання технічних засобів у приватній детективній діяльності: європейський досвід

Олена Чернетченко

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: OlenaCH@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-4653-4871*

Олександр Голубцов

*здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: HolubtsovOM@krok.edu.ua*

В умовах євроінтеграційних процесів та реформування правоохоронної системи України питання легалізації приватної детективної діяльності набуває особливої актуальності. Одним із найбільш дискусійних аспектів залишається застосування приватними детективами технічних засобів для збору інформації. На сьогодні в Україні відсутній спеціальний закон, який би регулював цю сферу, що створює правову колізію: об'єктивна потреба ринку у послугах детективів стикається з суворими законодавчими рамками та конституційними гарантіями недоторканності приватного життя. Метою роботи є вивчення досвіду країн Європи щодо регулювання технічних засобів у приватному розшуку та формулювання пропозицій для оптимізації українського законодавства [1, с. 88].

Розгляд європейської практики дозволяє виділити дві основні моделі регулювання, які можуть бути корисними для України: рестриктивна, характерна для Німеччини, та контрольована (ліцензійна), притаманна Великій Британії.

Німецька модель базується на пріоритеті захисту персональних даних. У Німеччині діяльність детективів підпадає під дію загальних норм цивільного права, а використання технічних засобів суворо обмежене Кримінальним кодексом Німеччини. Зокрема, параграфи про порушення конфіденційності слова та порушення особистої сфери життя шляхом фотозйомки фактично унеможливають будь-яку приховану фіксацію. Детективи обмежені методами візуального спостереження у публічних місцях та роботою з відкритими джерелами. Будь-яке використання засобів супутникового стеження або прихованих камер розглядається як порушення Загального регламенту захисту даних і тягне за собою відповідальність. Такий підхід забезпечує високий рівень приватності, проте знижує оперативні можливості детективів.

Більш гнучкою є модель Великої Британії, де діє система обов'язкового ліцензування через Орган індустрії безпеки. Використання технічних засобів регулюється ліцензійними правилами та кодексами професійної етики. Британська модель спирається на принцип «розумного очікування приватності»: фото- та відеофіксація дозволені у публічних місцях, де особа не розраховує на повну конфіденційність.

Важливо, що дотримання стандартів обробки даних (відповідно до Закону про захист даних) дозволяє використовувати зібрані матеріали як докази у цивільному судочинстві [2, с. 71].

Зіставлення правових систем свідчить, що головною проблемою вітчизняного правового поля є відсутність диференціації між «спеціальними технічними засобами», які є монополією держави, та засобами подвійного призначення. В Україні будь-який пристрій для прихованого запису може кваліфікуватися як спеціальний технічний засіб, що криміналізує дії детектива. У країнах Європейського Союзу акцент зроблено не на технічних характеристиках, а на меті та умовах використання.

Отже, чинна нормативно-правова база України створює штучні бар'єри для легального використання технічних засобів у приватній детективній діяльності, що обумовлено застарілими підходами до визначення спеціальних технічних засобів та відсутністю профільного закону. Визначено, що оптимальною для імплементації в Україні є модель контрольованої лібералізації (за прикладом Великої Британії), яка поєднує державне ліцензування суб'єктів з можливістю використання технічних засобів у публічній сфері за умови дотримання етичних кодексів. Класифіковано необхідні законодавчі зміни на три рівні: прийняття спеціального закону, декриміналізація використання засобів подвійного призначення для ліцензованих суб'єктів та процесуальна легалізація зібраних матеріалів. Аргументовано доцільність запровадження таких змін до законодавства України, а саме: прийняти Закон України «Про приватну детективну діяльність», у якому закріпити норму, що технічні засоби вільного цивільного обігу не належать до спеціальних технічних засобів, якщо використовуються ліцензованим детективом для фіксації подій у публічному просторі, доповнити статтю 359 Кримінального кодексу України приміткою, яка звільняє від відповідальності приватних детективів за використання засобів подвійного призначення, якщо це не порушує конституційного права на недоторканність житла і внести зміни до Цивільного процесуального кодексу та Господарського процесуального кодексу України, надавши звітам приватних детективів статус письмових або електронних доказів за умови наявності протоколу використання технічних засобів.

Ключові слова: приватна детективна діяльність; технічні засоби; спеціальні технічні засоби; правове регулювання; зарубіжний досвід; захист персональних даних.

Список використаних джерел

1. Француз А. Й., Істоміна А. С. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи. *Legal Bulletin*. 2022. № 5. С. 81–90. Посилання: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/302>
2. Калюга К. В. Приватна детективна діяльність як засіб захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 2 (84). С. 69–74.
3. Button M., Stiernstedt P. *Comparing private security regulation in the European Union. Policing and Society*. 2018. Vol. 28, No. 4. P. 398–414.